

**Rekruttering og uddannelse af
herboende migranter til ældreplejen:
praksis, SOSU Appen og anbefalinger**

Kort om projektet MIGSOSU

"Fra Migrant til SOSU-aspirant" (MIGSOSU) er et 3-årigt forsknings- og innovationsprojekt fra 2021-2024. Projektet er finansieret af Innovationsfonden. Projektet er et samarbejde mellem Moesgåards Antropologiske Analyseenhed (MANTRA) ved Aarhus Universitet (AU), Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE) og Alexandra Instituttet (AI).

I projektet deltager også SOSU Esbjerg, SOSU H, Høje-Taastrup Kommune, Varde Kommune, Vejen Kommune, Danske SOSU-skoler, KL, FOA og SEVU."

Læs hele rapporten på www.VIVE.dk, eller scan QR-koden.

Læs om projektdeltagere, mediedækning m.m.: [MIGSOSU \(au.dk\)](http://MIGSOSU.au.dk)

Forfattere: Sara Lei Sparre, VIVE, Stine Hauberg Nielsen
og Johanne Korsdal Sørensen, Aarhus Universitet
Redaktion: Anne-Marie Dynes Møller
Grafik: Hanne Bang Christensen
Layout: Hedda Bank
Forsidefoto: Colourbox

Udgiver: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, 2024

e-ISBN: 978-87-7582-377-2

ISBN: 978-87-7582-378-9

Tryk: Stibo Complete

Oplag: 250

Indhold

- 4** Forord
- 5** Kan vi få flere migranter til at gennemføre en social- og sundhedsuddannelse?
- 6** Hvem er de flersprogede elever?
- 8** Tema 1 Fra skolebænk til praksis
- 12** Tema 2 Kommunikation og relationer til borgeren
- 18** Tema 3 Ældreplejen som læringsrum og arbejdsplads
- 24** SOSU Appen til læringsunderstøttelse
- 26** Ni anbefalinger til at støtte flersprogede social- og sundhedselever

Forord

Næsten halvdelen af social- og sundhedshjælper-eleverne og over en fjerdedel af social- og sundheds-assistenteleverne i Danmark har migrantbaggrund. Det samme gælder en stigende andel af medarbejderne i hjemmeplejen og på plejehjem.

For at sikre en succesfuld uddannelse og et godt arbejdsliv for elever og medarbejdere med migrantbaggrund er der brug for viden om, hvilke udfordringer og barrierer de møder i hverdagen. Målet er, at flere elever færdiggør uddannelsen og efterfølgende ansættes i ældreplejen, da en for stor andel af eleverne ikke gennemfører uddannelsen.

Samtidig er det vigtigt at sikre, at både skoler, arbejdspladser og elever medtænkes i løsninger, så de gavner alle parter. Spørgsmålet er hvordan. Netop den problemstilling har AU, VIVE og AI undersøgt i projektet "Fra migrant til SOSU-aspirant". Formålet med projektet er at:

1. komme med forslag til løsninger, som kan sikre et attraktivt og inkluderende uddannelses- og arbejdsmiljø for elever med migrantbaggrund
2. give social- og sundhedselever med migrantbaggrund redskaber til at forbedre deres læring, kommunikation og samarbejde.

Projektet fokuserer på tre overordnede temaer, som hver især stiller skarpt på potentielle udfordringer og barrierer i den første oplæring på arbejdspladserne:

- Overgangen mellem første skoleperiode og oplæringsperiode
- Kommunikation og det relationelle arbejde med borgerne
- Ældreplejen som læringsrum og arbejdsplads.

Projektet har ført til udviklingen af SOSU Appen, der kan hjælpe elever med sproglige udfordringer i hverdagen, og der er lavet ni anbefalinger til arbejdspladserne, så ledere, oplæringsvejledere og kolleger bedre kan støtte eleverne under oplæringen.

En særligt tak til Kathrine Kjærulff, Jakob Fredslund, Pernille Bertram-Larsen og Liane Krogh Bæk for deres bidrag til MIGSOSU-projektet.

God læselyst.

Kan vi få flere migranter til at gennemføre en social- og sundhedsuddannelse?

Ældreplejen mangler faglærte medarbejdere både nu og i fremtiden. Den seneste fremskrivning viser, at der i 2035 vil mangle mindst 15.000 faglærte social- og sundhedsmedarbejdere. Det skyldes en kombination af en stadig voksende ældrebefolkning og store udfordringer med uddannelse, rekruttering og fastholdelse af medarbejdere i faget.

Flere politiske tiltag har derfor haft en målsætning om, at flere voksne – både personer med migrantbaggrund og etnisk danske – skal vælge en karriere inden for ældrepleje. Særligt ønsket om at tiltrække personer med migrantbaggrund er lykkedes. I projektet betegnes de som flersprogede elever eller elever med migrantbaggrund, og de udgør en stadig større andel af ældreplejen i Danmark. Generelt har elevsammensætningen på social- og sundhedsuddannelserne ændret sig, og der er en stor diver-

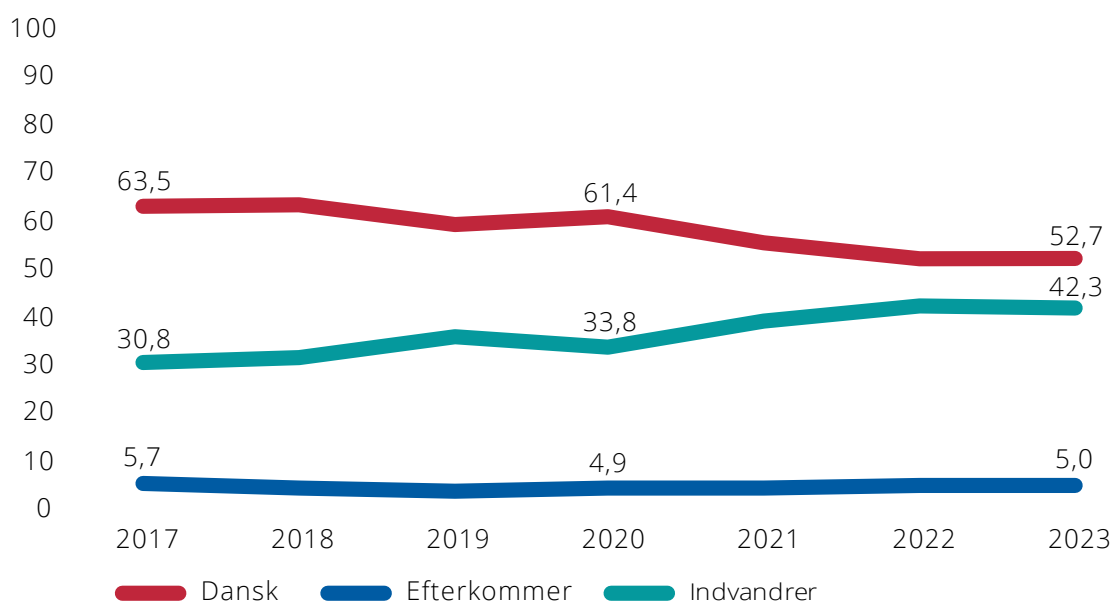
sitet i forhold til alder, etnicitet, national baggrund og fagligt niveau.

Det kan være svært og overvældende at møde syge og alderssvækkede borgere for første gang og at være ny på en arbejdsplads. Den udfordring møder mange social- og sundhedselever, når de bevæger sig fra skolebænken til oplæring på plejehjem eller i hjemmeplejen. Elever med migrantbaggrund skal samtidig forholde sig til et nyt sprog, implicitte normer og en ny kultur.

En del af de flersprogede elever gennemfører ikke uddannelsen. Derfor er et overordnet spørgsmål i denne undersøgelse, hvordan skoler og arbejdspladser i ældreplejen kan skabe bedre rammer for elever med migrantbaggrund, så flere gennemfører uddannelsen og bliver i ældreplejen.

Fordeling af social- og sundhedshjælperelever 2017-2023

Procent

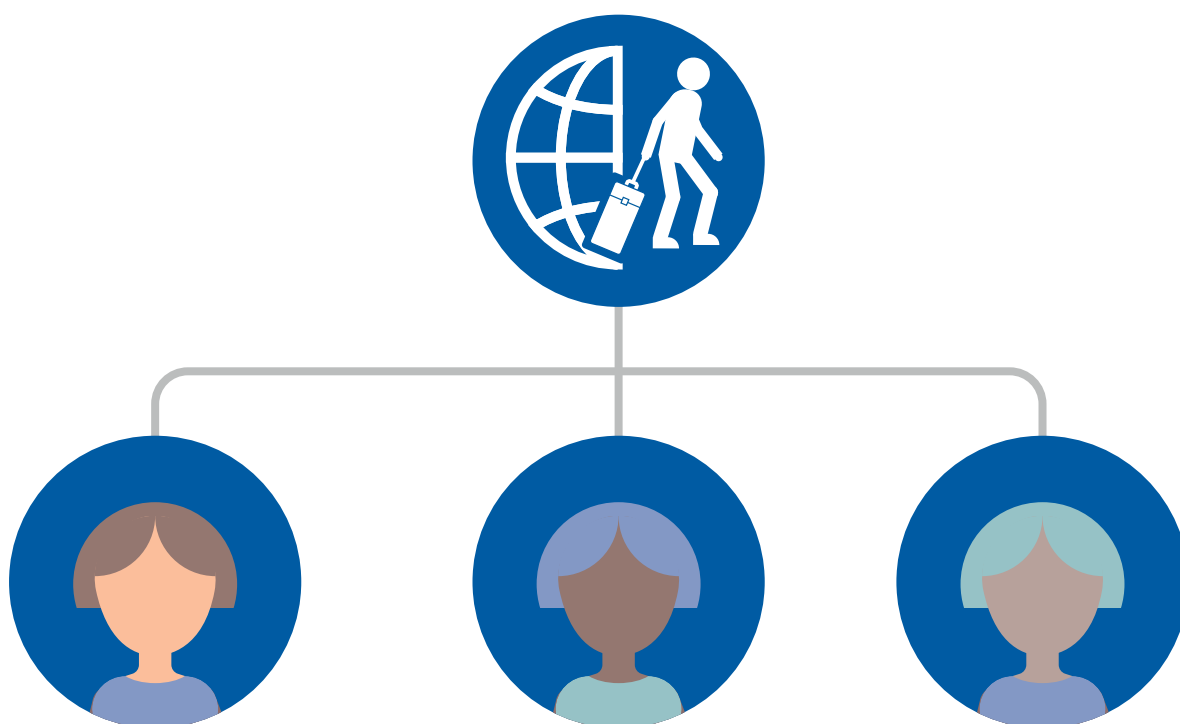

Hvem er de flersprogede elever?

Projektet har fulgt 68 social- og sundhedselever med migrantbaggrund. Eleverne kommer fra 29 forskellige lande. De fleste er i 30'erne og 40'erne og har en familie at forsørge. Nogle er kommet til Danmark for at arbejde, nogle igennem familiesammenføring. Andre er flygtet fra krig og konflikter. Nogle har videregående uddannelser, mens andre har grundskolen eller en ungdomsuddannelse som højeste uddannelse. I Danmark arbejder

mange de første år som ufaglært med hårdt fysisk arbejde i landbruget, industrien eller med rengøring, eller det er endnu ikke lykkedes dem at komme ind på arbejdsmarkedet. Flere af eleverne har midlertidig opholdstilladelse i Danmark.

Dermed er elevernes baggrund og forudsætninger for at tage en social- og sundhedsuddannelse også vidt forskellig.

Den østeuropæiske migrant er kommet til Danmark som praktikant, ufaglært medarbejder eller ægtefælle og har tidligere arbejdet i langbruget eller fødevarerindustrien.

Den mellemøstlige migrant er kommet til Danmark fra fx Syrien, Iran eller Afghanistan som flygtning eller er familiesammenført med flygtning.

Den sydøstasiatiske migrant er kommet til Danmark fra fx Thailand eller Filippinerne som familiesammenført med etnisk majoritetsdanske.

Farida gennemførte uddannelsen trods en usikker opholdstilladelse

Farida var i slutningen af 30'erne, da hun kom til Danmark fra Syrien i 2015. Hun blev familie-sammenført med sin mand, som ankom som flygtning året før. Farida arbejdede som lærer i Syrien.

I 2022 var Farida i gang med sin første oplæring på et plejehjem. Hun var glad for sit arbejde, men oplevede også udfordringer med at kommunikere på dansk, særligt hvis borgerne havde en tung vestjysk eller sønderjysk dialekt. Hendes leder og vejleder besluttede derfor at give hende lidt mere tid til både sproglig og faglig læring ved at forlænge hendes første oplæringsperiode.

Usikkerheden om opholdstilladelse har dog været en fast følgesvend for Farida under hele uddannelsen. Hun risikerer i værste fald, at hendes egen og familiens opholdstilladelse ikke forlænges. Det skyldes, at Farida har været under uddannelse og dermed ikke kan ansøge om permanent opholdstilladelse, fordi hun ikke lever op til kravet om 3,5 års beskæftigelse i løbet af de seneste 4 år. Dette til trods for, at hun har fulgt sin sagsbehandlers råd og valgt en erhvervsuddannelse med gode jobmuligheder.

Trods usikkerheden lykkedes det Farida at gennemføre uddannelsen i 2023. Hun fik med det samme arbejde på det plejehjem, hvor hun havde været i oplæring. Hvis reglerne ikke ændrer sig, kan Farida søge om permanent opholdstilladelse i 2027.

Tema 1

Fra skolebænk til praksis

Hovedforløbene på både social- og sundhedshjælper- og assistentuddannelsen er tilrettelagt som vekseluddannelser, hvor eleverne skifter mellem undervisning på skolen og oplæring i praksis i ældreplejen, på hospitaler eller i psykiatrien. En af de store udfordringer på uddannelserne er, at en stor andel af eleverne afbryder uddannelsen. Det sker særligt i overgangene mellem skole- og oplæringsforløb.

Mange henviser til "praksischock" som den primære faktor, men ledere, oplæringsvejledere og lærere peger på flere forskellige årsager til, at elever afbryder deres uddannelse. De nævner, at alt fra

boglige færdigheder til økonomi eller svære forhold i privatlivet kan have en betydning. Når elever med migrantbaggrund starter i oplæring, er det for de fleste elever det første møde med den danske, professionelle ældrepleje. De ved derfor heller ikke, hvad de skal forvente. Der er ofte stor forskel på deres forståelse af omsorg og aldring, og hvordan ældreplejen er indrettet i Danmark.

Generelt er frafaldet hos elever med migrantbaggrund på niveau med eller lidt lavere sammenlignet med etniske danskere. Dog står denne gruppe af elever over for særlige udfordringer og barrierer undervejs i uddannelsen.

Arkivfoto

Første møde med virkeligheden

Den første oplæring starter med en introperiode, som består af en introduktion til arbejdspladsen, kollegerne og borgerne. I denne periode følger eleverne en kollega, som efter mange år i faget ofte har fundet sin egen måde at løse arbejdsopgaverne på. Det kan være frustrerende for elever, der gerne vil gøre tingene "rigtigt".

Forskellen mellem det, eleverne lærer i teoribøgerne, og hvad de oplever i virkeligheden, kan skabe frustration og usikkerhed – i hvert fald når der ikke følger en forklaring med på, hvorfor der er forskel. Men imødekommes elevernes tvivl og usikkerhed, kan det blive en mulighed for læring.

Samtidig har mange elever med migrantbaggrund brug for ekstra tid og støtte til at lære arbejdsgangene, de implicite normer, sproget og arbejdsmiljøet at kende.

En god start på oplæringen

En god modtagelse i oplæringen er vigtig, fordi den kan skubbe eksisterende tvivl i baggrunden og give eleverne mod på uddannelsen. Dog kan det være en udfordring for kollegaerne at levere en god modtagelse i en travl hverdag. Sygdom kan fx betyde, at arbejdspladserne må afvige fra proceduren for modtagelse af nye elever.

” Jeg føler ikke, at folk var så venlige. Men jeg ved nu, at de er venlige, men de har ikke tid. Så når jeg har været her i 3 måneder, ved jeg, at det er ikke på grund af mig, at folk er uhøflige, men fordi de er trætte og ikke har tid til at snakke.

Marta, assistentelev

Flere elever beskriver, at spørgsmål som "Er det her fag noget for mig?" optager dem, når de kommer hjem fra arbejde. Projektets resultater viser, at de flersprogede elevers tvivl om egne kompetencer ofte bunder i sproglige udfordringer i kommunikationen med borgere og kollegerne. Men også mødet med syge og svækkede borgere og oplevelser af, at der ikke er tid nok til at blive ordentligt oplært i plejeopgaverne, forstærker overvejelserne.

Mange flersprogede elever ytrer et behov for mere praksistræning, særligt når det kommer til faglig kommunikation og dokumentation, som flere ikke føler sig rustede til at udføre i oplæringen. Særligt elever med sproglige begrænsninger er udfordrede, fordi de bruger meget tid på at læse og oversætte fagord, forkortelser og beskrivelser på dansk.

” Vi skal læse en case, forstå den og lave en problemstilling. Danskerne bliver færdige på 10 minutter. Det tager os en halv eller en hel time at forstå.

Mahmoud, hjælpeelev

Den første tid i oplæring

Eleverne har en prøvetid de første 3 måneder af første oplæring. Formålet er, at både arbejdspladsen og eleven kan se hinanden an, og at ansættelsen kan opsiges af begge parter med kort varsel.

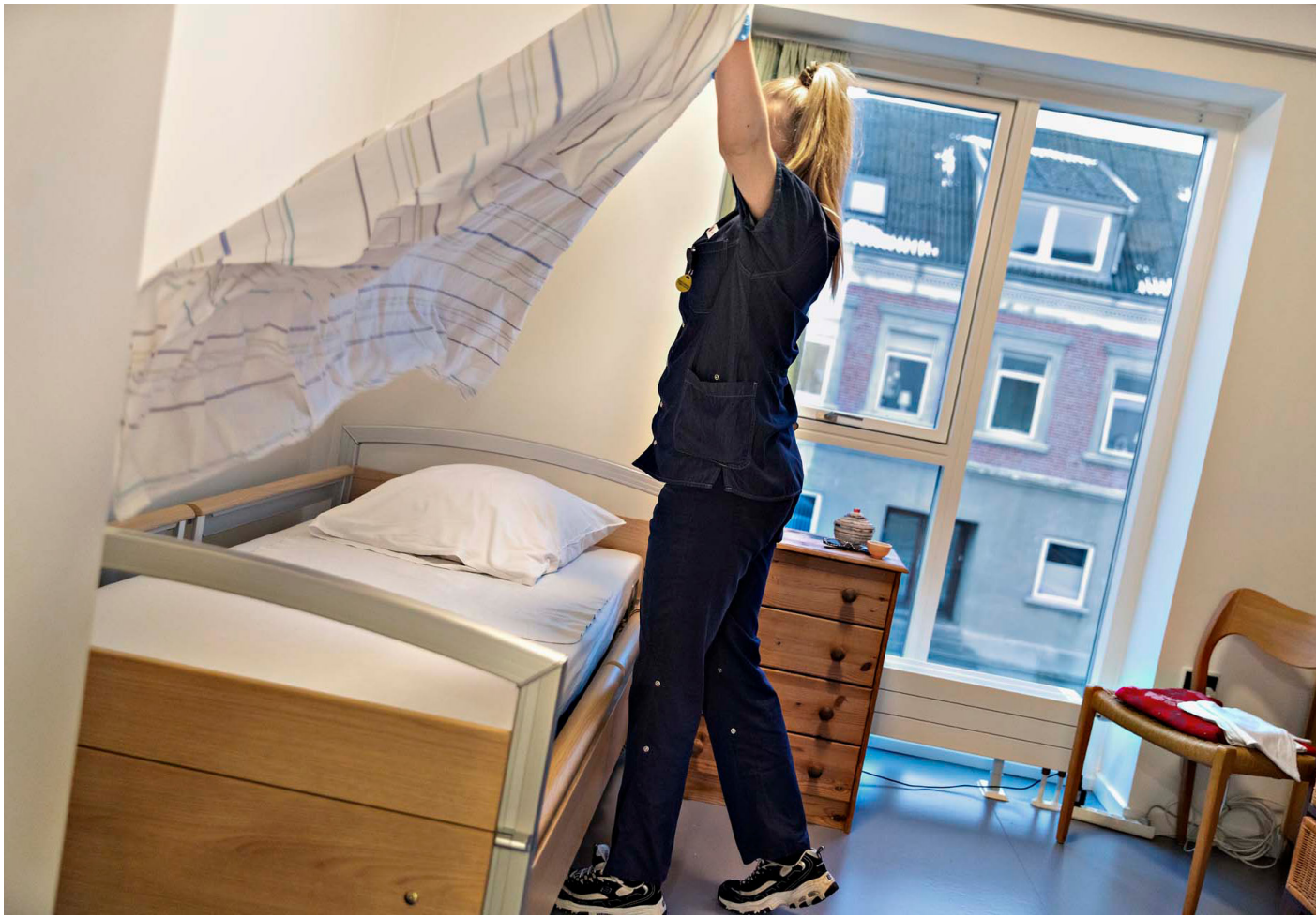
Der er mange faktorer, der skal tages i betragtning, når eleverne skal evalueres. Flere vejledere og ledere fortæller, at de gerne vil kende til særlige behov eller hensyn hos eleverne, så de kan forberede sig, inden de får dem ud i oplæring. Det kan være, hvis eleven stadig har svært ved at kommunikere på dansk, eller hvis eleven er påvirket af usikkerhed om sin opholdstilladelse eller voldsomme begivenheder i sit oprindelsesland.

Projektets resultater peger på, at en bedre og mere systematisk kommunikation og vidensudveksling mellem lærere og oplæringsvejledere ved overgangene vil gøre, at eleverne kan få eventuel ekstra støtte og vejledning i rette tid. På den måde kan arbejdspladserne måske undgå at føle sig presede til at opsiges en elev inden for prøveperioden, fx på grund af dansksproglige vanskeligheder eller fravær.

Det er også vigtigt med en grundig og veltilrettelagt introperiode, hvor eleverne bliver lært op, inden de skal ud på egen hånd hos borgerne. Både medarbejdere og vejledere skal tage sig tid til at forklare eleverne, hvorfor de udfører opgaverne, som de gør. For eleverne bruger meget tid og energi på at forstå arbejdsgangene i deres første tid i oplæring, samtidig med at de også skal finde deres egen tilgang til opgaverne.

” Det er ikke, fordi vi forventer, at de er uddannede efter 4 uger. Det er slet ikke det. Men man fornemmer hurtigt, om de er til stede i det eller ej. Og jeg synes, at vi er blevet langt bedre til at stoppe dem i de her prøveperioder frem for at sige: 'Måske bliver det bedre'. For vi gør eleven en bjørnetjeneste ved bare at beholde dem her. Vi bliver smadderirriterede på dem, og det er jo ikke godt for nogen. Så der synes jeg, at vi prøver at være skarpe.

Brit, leder

Tema 2

Kommunikation og relationer til borgeren

Kommunikationen og det relationelle arbejde med de ældre borgere er grundlæggende for social- og sundhedsfagene, både når det kommer til de daglige opgaver med hjælp og pleje, og når det kommer til sundhedsfremme og tidlig opsporing af sygdom. Derfor har skoler og oplæringssteder stort fokus på elevernes tilegnelse af kommunikative og relationelle færdigheder, da problemer med kommunikation kan vanskeliggøre opgaveløsningen og opbygningen af relationer til de ældre borgere.

Elever med migrantbaggrund har meget forskellige forudsætninger for at lære at kommunikere på dansk, når de starter på uddannelsen. Nogle har boet i landet i mange år, andre i ganske få år. Nogle har modtaget sprogundervisning, mens andre har tilegnet sig dansk gennem deres hverdag i Danmark. Elevernes flersproglighed tilføjer en ekstra dimension og udfordring i hverdagen. Samtidig skal eleverne både lære at møde og hjælpe borgere med forskellige baggrunde, dialekter, personligheder samt kognitive og fysiske forudsætninger.

Når elev og borger ikke forstår hinanden

De sproglige udfordringer fylder meget for de fleste elever med migrantbaggrund i første oplæring. Mange er nervøse for, om borgerne forstår, hvad de prøver at sige. Måske forstår eleven heller ikke, hvad den ældre borger siger. Det kan skyldes, at borgeren taler med dialekt, taler lavt eller mumlende og bruger andre ord, end eleven er vant til. Modsat kan ældre borgere med dårlig hørelse eller

demens have særligt svært ved at forstå spørgsmål og beskeder, hvis eleven udtaler ordene med en markant accent, eller hvis der er grammatiske fejl.

For størstedelen af eleverne forsvinder usikkerheden i takt med, at de lærer borgerne at kende og bliver bedre til sproget og deres fag, men for nogle betyder de sproglige vanskeligheder, at de må opgive uddannelsen.

Nogle elever fortæller, at de især i den første oplæring bruger meget energi på at koncentrere sig om, hvad der bliver sagt og lære sproget. Ind imellem siger borgerne også fra, fordi de har for store udfordringer med at forstå en elev.

> Beretninger fra hverdagen

Marvin var i gang med at hjælpe en kvindelig borger med bad og påklædning. Den ældre kvinde sagde til eleven: "Giv mig min bh!", men eleven forstod ikke beskeden og var forvirret, fordi han hørte det, som om kvinden sagde "Giv mig mit behov!". I situationen forklarede medarbejderen Marvin, at kvinden mente "bh, altså brystholder". Medarbejderen syntes, at misforståelsen var lidt sjov, men kunne jo samtidig godt forstå, at eleven hørte "behov", da der bliver talt så meget om behov på uddannelsen.

De fleste af eleverne har mindst én gang oplevet at blive afvist af en borger og bedt om at gå igen, fordi borgeren ikke forstod, hvad de sagde – og det kan skabe endnu mere usikkerhed hos eleverne.

Sproglige udfordringer kan skabe stærke relationer

Der er en risiko for, at elevernes sproglige udfordringer skaber barrierer og misforståelser, som kan få borgeren til at miste tilliden til elevens opgaveløsning. Men det sker også, at elevens dansk-sproglige fejl eller manglende ordforråd skaber gode relationer mellem elev og borger.

Når de ældre borgere hjælper eleverne med det danske sprog, kan det være med til at skabe nye og afslappede situationer over eftermiddagskaffen, hvor der er plads til borgerens kærlige og velmenende drilleri. Denne type møder mellem elever og borgere skaber et rum og en relation, hvor både elev og ældre borger kan skifte mellem forskellige roller.

> Beretninger fra hverdagen

Sofiya hælder kaffe op i sit krus og rækker ud efter én af de småkager, som Marie har sat i en skål på bordet. "Det minder om, da jeg var unge", siger hun, idet hun tager en af småkagerne. "Yngre. Da du var yngre", retter Marie hende, hvortil Sofiya smågriner og fortæller, at Marie er god til at lære hende dansk. Henvendt til mig forklarer Marie: "Vi bliver jo nødt til at rette hende" – og skynder sig så at tilføje: "Hun har sagt, at jeg godt må". Sofiya nikker.

De kommunikative barrierer og misforståelser kræver ofte, at de ældre borgere hjælper sprogligt. Flere vejledere har også bemærket, at nogle ældre borgere tager ansvar for at hjælpe eleverne med deres sprog. På den måde bliver mødet udviklende og givende for både den ældre borger og eleven.

Instruktionssprog og nonverbal kommunikation

Særligt i den første del af den første oplæring er det vigtigt, at eleverne tilegner sig, hvad der kan betegnes som en form for instruktionssprog i plejesituationer. Instruktionssprog handler om både at forberede borgeren på opgaven og at få borgeren til at lave en bevægelse eller en handling, som skal muliggøre udførelsen af en opgave.

Hvis en elev mangler sproglige færdigheder til at forklare borgerne, hvad de skal gøre, kan det være svært at få dem med på opgaven. Et begrænset ordforråd kan få sætninger til at lyde hårde og kommanderende, og hvis borgerne samtidig hører dårligt eller lider af demens, kan det påvirke deres følelse af tryghed og gøre det sværere at skabe en god relation.

Men kommunikation er mere og andet end det verbale. Nogle vejledere i projektet oplever eksempelvis, at der er for meget fokus på elevernes dansk-sproglige vanskeligheder i relationen til borgerne.

> Beretninger fra hverdagen

Hjælpereleven Irina starter med bukserne, men hun er udfordret af, at manden ikke kan bøje eller løfte sine ben selv. Kollegaen foreslår, at hun stiller sig for enden af sengen og bøjer mandens ben. Irina ser ikke ud til at forstå beskeden, for hun forsøger ikke at bøje mandens ben, men bakser videre med at få bukserne op omkring det strakte ben. Til sidst lykkes det Irina at få bukserne op om begge ben. Næste skridt er at få bukserne op over hofterne. Irina gør tegn til manden om at vende sig i sengen, men ser ud til at lede efter kommandoen 'hold fast'. I stedet tager hun hans hænder og placerer dem på sengehesten og viser ham på den måde, hvad det er, hun vil have ham til.

“ Der er mange elever, der er dygtige fagligt, og jeg synes, det er synd, at det ikke bliver set. Jeg synes, at det er meget ærgerligt, hvis en elev, der ikke har fået lov til at udfordre sig fagligt, kan sidde foran mig og kunne alt på latin og fagsprog, men får at vide, at hun ikke er god nok til dansk.

Laura, oplæringsvejleder

Flere vejledere og medarbejdere mener, at man i højere grad bør anerkende elevernes brug af mimik og kropssprog, når de ikke lige kan finde de rette ord. Eleverne understøtter deres sprog gennem ansigtsudtryk og gestikulationer og illustrerer på den måde, hvad de ønsker, borgerne skal gøre. Samtidig kan borgerne hjælpe eleven med at finde de rigtige ord og sætninger i situationen. For borgere med hørenedsættelse og demens kan denne kommunikationsform desuden give dem et mere visuelt indtryk at afkode.

Nye normer og praksisser

Eleverne skal også lære mange nye danske normer og praksisser, samtidig med at de opdager, at borgernes vaner og præferencer kan variere, afhængigt af hvordan de er vokset op og hvor. Det gælder fx i forhold til måltider, personlig pleje og påklædning. Den danske kultur og de implicitte normer kan være udfordrende og en kilde til usikkerhed og misforståelser.

Særligt det danske smørrebrød har eleverne svært ved at blive fortrolige med. På både plejehjem og i hjemmeplejen får de fleste ældre borgere smørrebrød en gang om dagen. Eleverne erfarede hurtigt, at der findes mange forskellige slags kød- og fiskepålæg og mange forskellige slags tilbehør til pålægget, men at det på ingen måde var ligegyldigt, hvad de kombinerede med hvad.

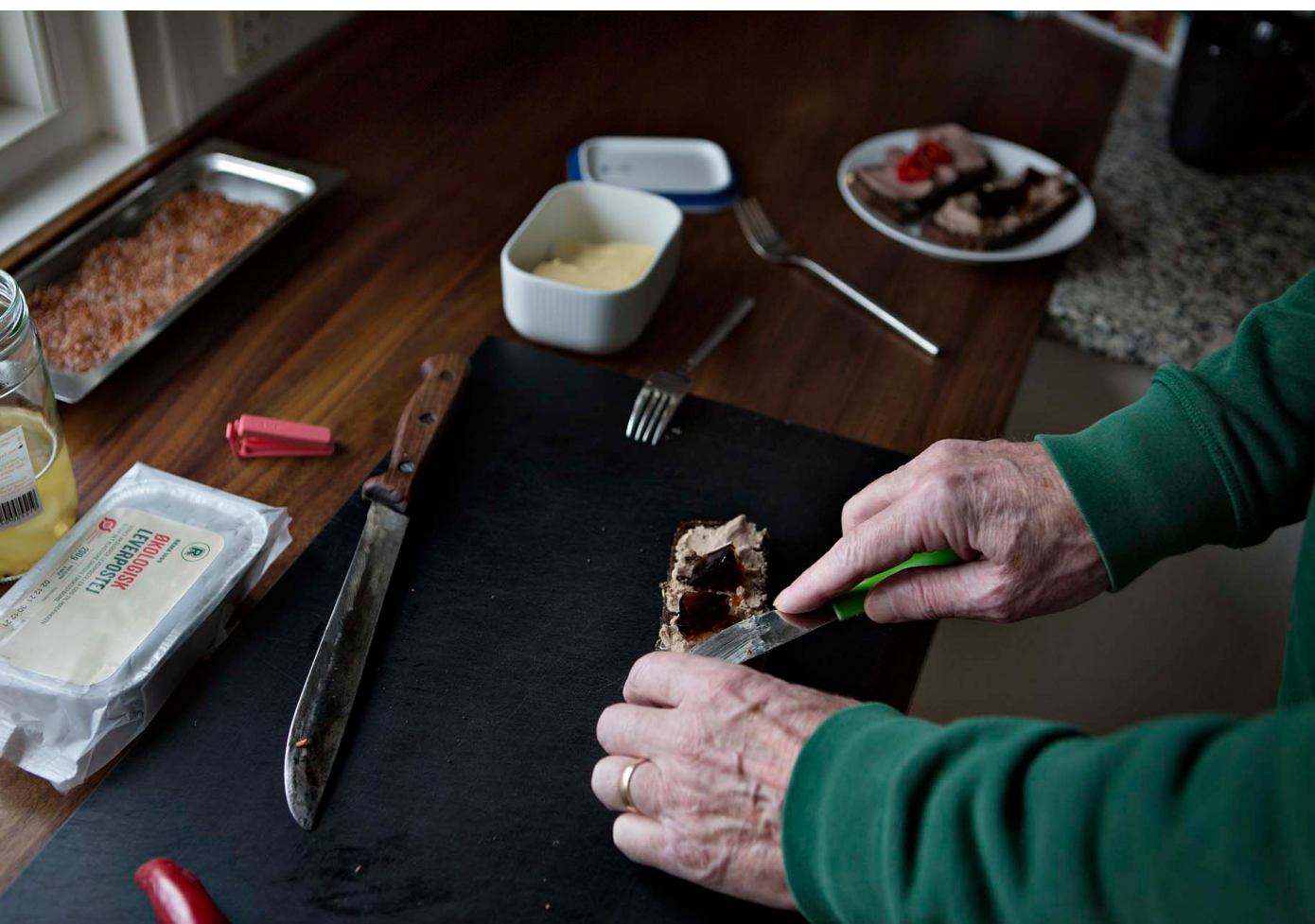

Foto: Mathilde Bech

“ Eleverne kan jo ikke vide, hvad italiensk salat eller dyrlægens natmad er. Hvad for en dyrlæge?! Og sky. Sky?! Det er jo helt lavpraktisk, men det har betydning for gamle Madsen, som sidder og tænker: ‘Det er så franskbrød med... italiensk salat?! Har hun glemt pålægget?’ Nogle gange har vi googlet os frem til billeder af smørrebrød, hvor jeg siger: ‘Det skal ikke se sådan ud, men det er sådan her, danskerne kender æg med rejer og leverpostej med sky’. Det er jo langt fra teoribøgerne.

Ninna, oplæringsvejleder

Mange elever skal også vænne sig til den rehabiliterende tilgang, som har fokus på at fremme borgernes fysiske aktivitet og selvhjulpethed, fx ved at borgerne selv skal tage strømper på eller rede deres hår. Flere af vejlederne påpeger, at nogle elever med migrantbaggrund i starten havde svært ved at arbejde rehabiliterende. Det kan være et problem, dels fordi det er noget, de skal lære, dels fordi borgerne bliver forvirrede, hvis forskellige medarbejdere har vidt forskellige måder at hjælpe og pleje dem.

“ Det var så svært for mig, for det er en anden kultur og en anden forståelse af menneskelighed. Og jeg undrede mig over, hvorfor en assistent sagde: ‘Du skal ikke hjælpe. Du skal bare kigge og observere. Ja, fordi de skal selv’. Senere har jeg lært fra oplæringen og fra undervisning på skolen, at det er en rehabiliteringsproces. Så nu, hvis de ældre gerne vil have mere hjælp, siger jeg: ‘Nej, det bliver godt for dig, hvis du gør det selv, og du skal bare i gang. Jeg skal nok hjælpe’.

Alina, assistentelev

Flere elever tager de nye normer og praksisser som en god mulighed for at knytte relationer til de ældre borgere og lære om dansk kultur, mad og traditioner – og få et lille grin i hverdagen. Nogle elever har fx set alle afsnit af Matador og Olsen Banden, og en elev i projektet har lært sig selv flere gamle danske salmer og sange for at kunne synge dem med de ældre borgere på plejehjemmet. På den måde kan kulturforskelle være givende for de ældre borgere, der kan understøtte elevernes sprog og kulturlæring ved at lære fra sig, og eleverne, der via deres arbejde får en større forståelse for dansk sprog, værdier og kultur.

Tema 3

Ældreplejen som læringsrum og arbejdsplads

Tid er en knap ressource i ældreplejen, og elevernes læring bliver ofte udfordret af personalemangel, sygdom og travlhed. Samtidig kan krævende arbejdsopgaver og borgernes komplekse behandlings- og plejebehov stresse og udmatte personalet.

Social- og sundhedselever er ansat på fuldtid og har de samme rettigheder som deres kolleger, men i modsætning til kollegerne skal eleverne arbejde aktivt med deres oplæringsmål, som inkluderer oplæring, vejledning og tid til studie og refleksion. Denne dobbeltrolle kan være svær at balancere.

For elever med migrantbaggrund er ældreplejen både et læringsrum, hvor de skal lære det danske sprog og kultur at kende, og en arbejdsplads, hvor de skal indgå i samarbejder med kolleger og borgere. Samtidig møder eleverne i deres oplæring mange krav og forventninger, som indimellem kan være svære at imødekomme, fordi tiden og energien ikke rækker. Derfor er det vigtigt, at arbejdspladsen faciliterer den bedst mulige balance mellem læringsrum og arbejdsplads.

Tid til bare at være elev

Ligesom på alle andre uddannelser og arbejdspladser er elevernes faglige ønsker, målsætninger og behov meget forskellige. Sådan er det også for elever med migrantbaggrund, der har forskellige forudsætninger for at tage en dansk uddannelse. Generelt har flersprogede elever brug for længere tid og mere støtte til at lave studieopgaver. Mange af eleverne bruger lang tid på at læse og forstå opgaverne. Ofte må de oversætte opgaven til deres førstesprog og efterfølgende deres svar til dansk. Flere elever oplever ikke, at skolen eller oplæringsstederne tager højde for deres behov, og det kan betyde, at de afbryder uddannelsen.

Samtidig påpeger ledere, at oplæringstiden også handler om "bare at være elev og tage tingene ind stille og roligt". Det kan dog være svært at lære at tage sig god tid, hvis man som elev oplever, at kollegerne løber fra den ene opgave til den anden. Det er derfor særligt vigtigt, at elevernes vejledere formår og har tid til at understøtte dem i det daglige.

Arkivfoto

“ Vi får kun 2 timers elevtid om ugen. Men det er ikke nok for mig. Jeg ved ikke, om det kun er os udlændinge, hvor vores hjerne skal arbejde mere, eller det også er andre elever? Når vi mødes med vores vejledere, kommer der spørgsmål, og de forventer, at vi kommer med mange observationer eller mange ting, vi aldrig har set, fordi vi er elever, og vi skal være fokuserede på alt, beboeren har, og omgivelserne. Men det kan vi ikke. Vi er elever, men vi er også mennesker.

Elena, assistentelev

Mens nogle af eleverne føler sig pressede i oplæringen, fordi de skal balancere elevtid, arbejdsfællesskab og plejeopgaver, nyder andre elever at komme væk fra skolebænken, hvor der er endnu mere fokus på sproglæring og skriftlighed.

Modsat er der nogle elever, som ikke synes, at oplæringen på arbejdspladserne er udfordrende nok, fordi de havde regnet med at udføre mere komplekse opgaver hurtigere, end de får lov til. Dette gælder fx sygeplejeopgaver. For nogle elever er det så frustrerende, at de ikke tidligt nok får lov til at udføre opgaverne, at de overvejer at stoppe på uddannelsen.

Foto: Ricky John Molloy

Frygt og bekymringer i hverdagen

Elever med migrantbaggrund går ofte med bekymringer om familiens opholdstilladelse og økonomi. Selvom eleverne er ansat på fuld tid i ældreplejen, har flere af dem afløservagter ved siden af oplæringen for at tjene ekstra penge. Desuden har mange elever familie og venner uden for Danmarks grænser. Når der sker voldsomme begivenheder som Ruslands invasion af Ukraine, går nogle elever på arbejde med frygt og bekymringer, der gør det svært at holde koncentrationen og dedikationen i hverdagen.

Samtidig udgør det at tage en uddannelse i sig selv en risiko for elever med migrantbaggrund. Det skyldes, at flere elever har midlertidig opholdstilladelse i Danmark, og for dem er de seneste års stramninger i udlændingelovgivningen en ekstra kilde til

bekymring om fremtiden. Selvom der er akut brug for arbejdskraft i ældreplejen, udsætter migranter og flygtninge deres ret til at søge om permanent opholdstilladelse, når de starter på en uddannelse.

Dokumentation udfordrer eleverne

Dokumentation af fx de ældre borgeres medicinindtag eller sårbehandling er en vigtig del af arbejdet i ældreplejen. For elever, der ikke taler og skriver dansk flydende, er dokumentation dog ofte forbundet med nervøsitet, fordi de er usikre på deres retstavning, fagsprog og formuleringer.

Flere af eleverne i projektet synes heller ikke, at de får den nødvendige oplæring i, hvordan de dokumenterer korrekt. Derfor kan de være i tvivl om, hvad der skal dokumenteres og hvornår.

” Nogle gange skriver jeg noter på papir, andre gange på min telefon, men jeg har ikke gemt det i systemet. Jeg har ventet til, at jeg har vist det til kolleger, og de så har sagt 'ja, det er rigtigt' eller 'der mangler et T' eller andet.

Elena, assistentelev

I et forsøg på at løse de sproglige udfordringer har flere elever udviklet deres egne strategier til dokumentation. De oversætter fx svære ord og finder de rigtige vendinger, men det betyder, at eleverne bruger ekstra tid på dokumentationen, og det tilføjer mere pres i en allerede travl arbejdsdag.

En del af arbejdsfællesskabet

Det er vigtigt for elevernes trivsel, anerkendelse og arbejdsliv, at de inkluderes i fællesskabet på arbejdspladsen, men det kan være en udfordring. Det skyldes igen sproglige barrierer, der gør det sværere for elever at indtræde i danske fællesskaber. Flere oplæringsvejledere og ledere oplever desuden, at nogle af eleverne skal tilpasse sig det danske arbejdsmarkeds mindre hierarkiske struktur. Det er fx i orden at spise frokost med sin leder eller sætte spørgsmålstejn ved de fastansatte kollegers praksis.

Generelt udgør den sundhedsfaglige kommunikation også en stor udfordring. Selvom størstedelen af eleverne oplever at kunne bede deres vejleder eller kollega om hjælp til det danske sprog, er der også elever, som støder på barrierer i deres samtaler med kollegerne.

Eleverne synes især, at det er svært at bidrage til personalemøder, hvor der ofte bliver talt hurtigt og brugt mange fagtermer. Eleverne er nervøse for at sige noget forkert eller blive misforstået. Modsat kan der opstå misforståelser, hvis eleverne ikke får kommunikeret, at de har svært ved at forstå en besked eller en opgave.

” Eleverne sidder og bliver frustrerede, for de vil jo rigtig gerne tales med, og det er jo personalet, der skal lære og forstå det. At det er en del af processen i at lære dansk og dansk kultur. De vil jo utrolig gerne gøre det så godt, som de kan. Men jeg tror ikke, at personalet er uddannet til eller ved, hvad de skal sige for at hjælpe eleverne, så de bliver bedre til at tale dansk.

Henning, lærer

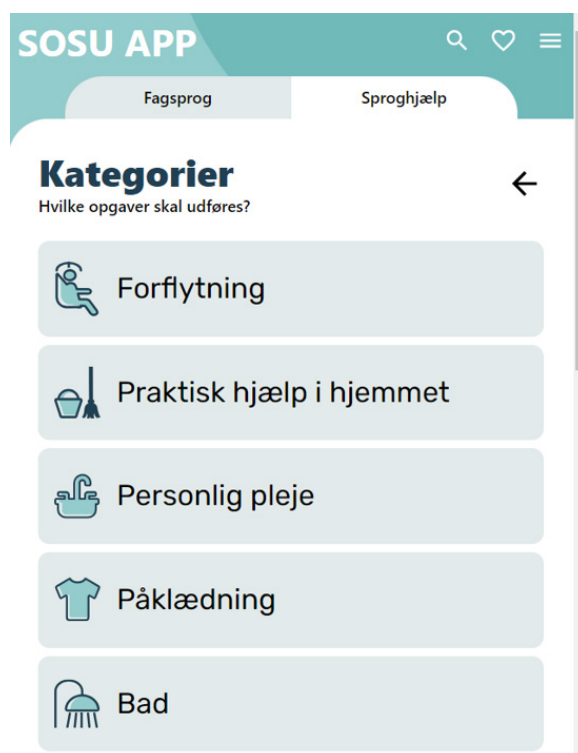
Det er vigtigt, at oplæringsstederne har ressourcerne, tiden og kompetencerne til at tilrettelægge vejledningsforløb, der passer den enkelte elevs behov – særligt i lyset af et stigende antal flersprogede elever. Derfor arbejder de på at få eleverne til at deltage aktivt i eksempelvis faglige møder ved at give eleverne dedikeret taletid eller mulighed for at forberede nogle overvejelser på forhånd. Flere oplæringssteder er opmærksomme på at hjælpe elever ind i arbejdsfællesskabet, bl.a. ved at få eleverne til at lave en kort præsentation af sig selv, ved at invitere dem til sociale arrangementer og ved forskellige mentorordninger.

SOSU Appen til læringsunderstøttelse

Forskellige kommunikationsformer er en forudsætning for at arbejde i ældreplejen. Elever med migrantbaggrund har ofte behov for at oversætte ord, når de er på arbejde. Projektets resultater viser, at eleverne bruger et væld af oversættelsesværktøjer, som både er besværlige og tidskrævende. Derfor er der sideløbende i projektet blevet udviklet et læringsunderstøttende digitalt værktøj, SOSU Appen. Appen er målrettet social- og sundhedselever med migrantbaggrund og samler flere funktioner, så eleverne kan få hjælp til at forstå og tale hverdagsprog, instruktionsprog og fagsprog.

SOSU Appen indeholder foreløbigt tre funktioner, der kan hjælpe eleverne med det danske sprog:

- Sproghjælp: Instruktionsætninger til arbejdsopgaver i plejen af borgere.
- Kropsatlas: En 3D-model, hvor eleverne kan klikke på forskellige kropsdele og få vist og læst navne på kropsdele op.
- Fagsprog: Fagord og sætninger opdelt i kategorier, der bruges i samtaler med kolleger og andre sundhedsprofessionelle.

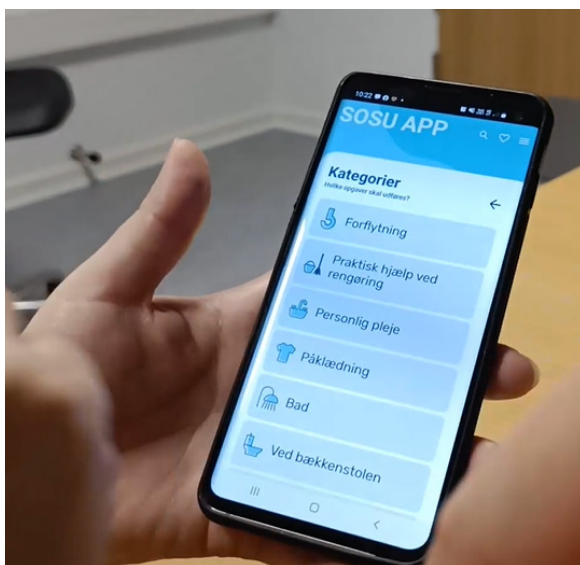

Sproghjælp

I arbejdet med de ældre borgere opstår mange situationer, hvor borgeren skal informeres eller instrueres før eller i forbindelse med en rehabiliterings- eller omsorgsopgave. Denne form for uformel kommunikation kan være svær på et sprog, der ikke er ens eget. Derfor understøtter sproghjælpen elevernes kommunikation med borgerne, så den bliver høflig og tydelig. Klikker man på en sætning, bliver den læst op.

Kropsatlas

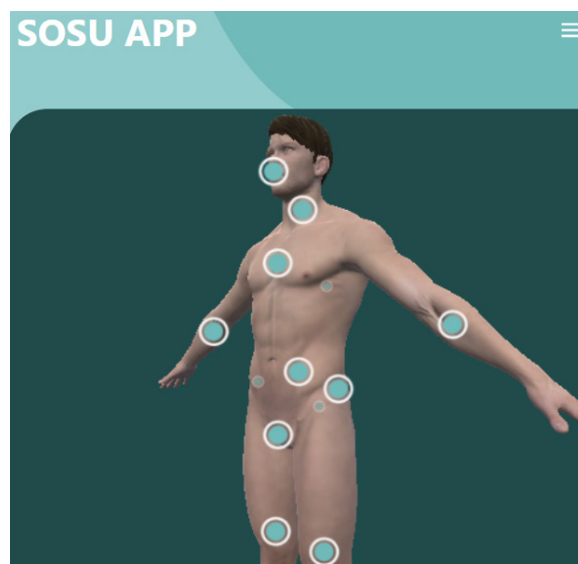
Flere elever har brug for hjælp til at oversætte betegnelser for kropsdele til dansk. I appen kan man derfor finde en model af både en mande- og en kvindekrop, zoom ind på en kropsdel og få læst kropsdelens navn op.

Fagsprog

For at hjælpe eleverne med det sundhedsfaglige sprog kan man i appen få hjælp til præcis, beskrivende, objektiv, formel kommunikation, som involverer fagudtryk og forkortelser. Eleverne kan fx slå ord op som "mundpleje" eller "rødme" og se en forklaring og eventuelt et eksempel på, hvordan ordet bruges. Klikker de på ordet, bliver det læst op.

> Find appen: <https://sosu-app.alexandra.dk>

Ni anbefalinger til at støtte flersprogede social- og sundhedselever

På baggrund af forskningsresultaterne er der udarbejdet ni anbefalinger. Anbefalingerne har særligt fokus på overgangen mellem skole og oplæring og den første tid i oplæringen. Anbefalingerne kan understøtte elevernes læring og trivsel.

1. En bedre overlevering

Etabler en systematisk kommunikations- og vidensdeling mellem skolernes lærere og oplæringsvejledere forud for elevernes oplæring. På den måde går vigtige oplysningerne om den enkelte elev ikke tabt i perioden mellem skole- og oplæringsperioder.

2. En god modtagelse på oplæringsstedet

Sørg for en god modtagelse ved at udvise åbenhed og ved at imødekomme elevernes tvivl og usikkerheder. Medarbejderne bør tage sig tid til at forklare eleverne, hvorfor de udfører opgaverne, som de gør.

3. Støt sprogudvikling på skolen og i oplæringen

Lærere, ledere, oplæringsvejledere og medarbejdere bør have kendskab til sprogundervisning og vejledningsmetoder. De skal vide, hvordan de bedst kan støtte eleverne i at lære dansk hverdags- og fagsprog.

4. Faste og skræddersyede sprogtilbud i oplæringen

Tilbyd elever med sprogudfordringer fast sprogundervisning. Hjælp dem med at forstå og reflektere over aldring, arbejdsidentitet og professionel ældreomsorg. Undervisningen bør foregå i trygge rammer og individuelt eller i små grupper.

5. Anerkend borgernes rolle i elevernes sproglæring

Fremhæv de positive effekter af, at eleverne også lærer dansk ved at tale med borgere. Vær opmærksom på sproglæring, når der laves besøgsplaner, og forventningsafstem og italesæt over for kognitive stærke borgere, at deres hjælp er nødvendig. Eleverne skal opfordres til at spørge borgerne om hjælp, forklaringer og gentagelser.

6. Anerkend nonverbal kommunikation

Sæt fokus på og anerkend værdien af nonverbal kommunikation med borgere. Ledelsen og medarbejderne bør anerkende betydningen af mimik og gestikulation som et udgangspunkt for mere sproglæring og et vigtigt understøttende kommunikativt redskab.

7. Mere tid og støtte til flersprogede elever på arbejdspladsen

Flersprogede elever har brug for mere tid til opgaver, oversættelse og forståelse. Anerkend elevernes behov, og tilbyd dem faglig sparring, rum for tvivlsspørgsmål og dedikeret taletid ved personalemøder.

8. Vis interesse for elevernes baggrund og situation

Klæd lærere, ledere, oplæringsvejledere og medarbejdere på til at hjælpe og støtte elever i svære situationer med eksempelvis usikre opholdstilladelser og krigstraumer. Vær nysgerrig på forskellige normer og traditioner for omsorg og pleje fra elevernes oprindelsesland, men vær tydelig om ufravigelige krav i den danske ældrepleje.

9. Mere praksisnær undervisning i dokumentation

Tilrettelæg undervisning og oplæring i dokumentation mere praksisnært, og brug konkrete eksempler. Inkludér og tilbyd eleverne løbende sparring til formuleringer, der indeholder fagord og forkortelser. Undervisning i dokumentation bør foregå før, under og efter første oplæring og på tværs af skole og oplæringssted.

